Ч. 118. Чернівцї, середа дня 5. (18.) жовтня 1905 р. Рочник XXI.

ВИХОДИТЬ в ЧЕРНІВЦЯХ
що середи, пятницї і недїлї,
з тижневим додатком
„РУСКА РАДА“.

Редакция, адмінїстр. і експедиция
при улици Петровича ч. 2.
Рукописи звертае ся лише на попереднє застережене. — Рекламациї неопечатані вільні від оплати почтової.

БУКОВИНА

ПЕРЕДПЛАТА на „БУКОВИНУ“
разом з „Рускою Радою“:

на цїлий рік	20 К. — с.
„ пів року	10 „ — „
„ чверть року	5 „ — „
„ місяць	1 „ 70 „

Поодиноке число „Буковини“ 16 сотиків.

Передплата і належитість за інсерати платні в Чернівцях.

ПЕРШЕ УКРАЇНЬСКЕ ВІЧЕ в Росиї.

Під похмурим надневским небом звершила ся подія, яка повинна мати переломове значінє для розвязки т. зв. українського питаня. Ось в стїнах петербурского унїверзитету відбуло ся дня 11. с. м. велике україньске, студентске віче, в якім взяло удїл поверх два тисячі людий. Отсе україньскі еміґранти уладили перше публичне україньске віче, бо досї всї резолюциї в україньских справах порішувано або принагідно на зборах ріжних фахових товариств, як господарских, або тільки на тайних зібранях навеличкого круга інтелїґентів. Петербурске віче се перший публичний виступ Українцїв і то виступ сьміливий.

Що віче відбуло ся як раз в Петербурзї се треба приписати мабуть тому, що в столици держави полїцейска самоволя все таки не така безцеремонна, та й більшому взаїмному вирозуміню нануючому між Українцями, що живуть на еміґрациї. Хоч се віче відбуло ся на унїверзитетї, то річ певна, що на ньому було безліч Українцїв не студентів. Приверненою автономією на российских унїверзитетах послугує ся тепер все суспільство российской держави для пропаґанди еманципацийних змагань. Студенти повернувши на унїверзитетскі лекциї, майже скрізь приняли резолюциї, що тепер перше дїло їх не сама наука, а борба за волю, якої огнищами для цїлого суспільства повинні стати унїверзитети.

Після донесень российских лїберальних часописий мало петербурге україньске віче перебіг ось такий:

Перший референт, відчиняючи віче, зазначив факт, що від часу прилученя України до Росиї, се є від 250 років є се перше україньске віче в Росиї. Доперва тепер — говорив бесідник — мають Українцї спромогу явно висловити российскій суспільности свої потреби і бажаня та виясните відносини российскої бюрократиї до україньского питаня.

Слїдуючий референт, в рефератї про „ґенезу автономних змагань на Українї“, дав короткий історичний погляд на україньскі автономічно-державні змаганя в минувшинї, навязуючи перші початки тих змагань до XV і XVI віків, коли то україньска нация стала ясно виріжнювати ся, як осібна етноґрофічно-національна цїлість від сусїдних народів: Поляків, Москалїв, Татар і Литовцїв. В тих часах україньске міщаньство, а по части і україньска шляхта, орґанїзують школи, бурси, друкарнї, лїцеї, братства усякого роду і т. д. В Києві заходами україньских гетьманів і митрополита-патріота Могили повстає національна сьвідомість україньска, що носить на собі релїґійно-обрядовий характер так, як автономна україньска православна церква була найважнїйшою тодї суспільною институцією культурно-національного значіня, в яку вимірили свої удари польонїзация і ведуча до неї лятинїзация. Небавом однак національна думка україньска набирає значіня полїтичного, від коли іменно двигачем еї став сильний та змагаючий до автономії стан козацкий. Ся еволюция завершуєть ся за часів національного повстаня під проводом Богдана Хмельницкого та знаходить свій вислів у переяславскім трактатї з Росиєю. Україна злучила ся з Росиєю, як рівнорядна автономна одиниця, злука ся була однак причиною заневоленя України. Переказавши коротко, якими дорогами ішло полїтичне, социяльне і національне заневоленє України та погребанє україньской автономії, бесїдник начеркнув з порядку коротко історию україньского відродженя в XIX-ім столїтю, згадав про кирило-методиєвське брацтво і Шевченка, Костомарова та Кулїша з їх автономно-федералїстичними змаганями, до переслїдуваня сего руху российским правительством, і перейшов до крайних утисків україньства, що почали ся з 1868-им роком замкненем україньских недїльних шкіл, а завершили ся указом з 1876 року. Від сего часу україньске національне житє шукало захисту в Австриї, де в Галичинї найшло пригожий ґрунт в тамошнім україньскім населеню, котрого права на національний розвиток ґарантує австрийска конституция. Мимо ворожого становища Поляків в Галичинї розвинулись тут тисячі україньских товариств, україньска преса і україньске полїтичне житє, повстали україньскі ґімназиї і україньскі катедри на унїверситетї, вкінци україньске „Наукове товариство ім. Шевченка“. Але і Українцї в Росиї не зрікають ся своїх національних прав; вони жадають свободи для україньского слова в печати, жадають україньскої школи, а вкінци полїтичної автономії України.

Дальші бесїдники виказували: що вину в давленю України поносить не лише российске правительство, але і великоруска суспільність, котра доси бодай — навіть в найпоступовійших кругах — в національнім відношеню України солїдаризувала ся з своїм правительством; що національне пробудженє України та змаганя до автономії зачинають захоплювати і масу народню; що на Українї пливе тепер україньский полїтичний рух двома руслами: лїберально-демократичним і пролєтариятско-социялїстичним, серед котрих-то напрямів можна відріжнити по кілька відтїнків і т. д.

Вкінци ухвалено слїдуючу резолюцию:

„Ми, Українцї, зібрані на першім україньскім вічу в Петербурзї 28-го (стар. стилю) вересня 1905 р. рішили:

З огляду на се, що уживанє рідної мови у всїх державних і суспільних институциях єсть одним із найважнїйших способів культурного і економічного розвитку нациї.

З огляду на се, що Україна, як національна одиниця, визначує ся єще цїлим рядом иньших социяльно-економічних прикмет.

З огляду на се, що при істнуючім режімі не можна числити на нїяку обезпеку національних прав, жадаємо:

1) скликаня конституанти на основах загального, рівного, безпосередного і тайного голосованя;

2) автономії України на широких демократично-федеративних основах.

НОВИЙ РЕҐУЛЯМІН ШКІЛЬНИЦТВА народного й видїлового.

(Конець).

В роздїлї про час науки та про фериї заводить новий реґулямін, о скілько закони краєві не мають відмінних приписів, також і при сільских школах двомісячні лїтні фериї, через що усунено ту неоправдану нерівність між дїтворою сільскою, а дїтворою деяких міст. Коли при народних школах находять ся в даних місцевостях і висші школи, то фериї випадуть разом; але на селї час ферий має відповідати сільским відносинам, а ради шкільні місцеві могуть початок ферий самі означувати, увзгляднюючи час робіт в полю, коли то дїти є дуже потрібні до помочи своїм родичам. Сей послїдний припис

Бодо Гоф. Vox populi.

(З нїмецкого перевів Ілярій Карбулицкий).

Я не мав лучшого приятеля, як Ганс Гардінґер, що тепер вже покійний. І не знав я розумнїйшої та більш любої женщини, як його матїр. А для неї не було нїчого висшого, як еї одинак Ганс.

Було то ще в школї, як ми пізнали ся, в хлопячих лїтах став я ту матїр любити, а вона кликала мене тим сердечним „ти“. Було то на короткий час перед нашим вступленем на унїверзитет, як ми в трійку проходжували ся містом і укладали пляни будучности; як оба будували замки та складали обіти, що мали би колись здїйснити ся.

— Йди й питай ся людий про нас — ненароком сказала Гансова матїр і велїла менї відійти.

Я не зрозумів еї, але віддалив ся і коли зустрів якогось скромного чоловіка, запитав його, хто є ті двоє, що ступають перед нами.

— Се жінка санїтарного радника Гардінґа зі своїм хлопцем. Знаєте лїкаря на вулици Мартина.

Я передав їй ту відповідь; панї Гардінґ стиснула нам здорово руки, наче добрий товариш.

— То ідїть туди і станьтесь чимсь порядним!

* * *

Аж по довгих лїтах стрітили ся ми знову. Санїтарний радник був вже покійний. Вдовиця по нїм розвинула дуже живу дїяльність на поли любови до ближнього. Милосерде над бідними, опіка над сиротами, пікловане ся около хорих... де треба було помочи, поради і працї, там була вона перша.

Балакаючи, проходжували ся ми містом і не одно нагадувало ся з давних часів.

— Не запитав би ти ся людий ще раз про нас? — сказала панї Гардінґ знову.

Я зробив еї волю і запитав ся старої жіночки, що шкандибала собі вулицею з кошиком на руках.

— Ах, Господи, ви не знаєте еї? Та се панї Гардінґ зі своїм сином.

Я не дослухував ся вже більше, що старенька менї ще росказувати хотїла і пішов.

І коли я передав їй ту відповідь, а матїр поглянула на свого сина, наче-б чогось питала ся, то він відгадав чого вона хотїла.

— Зажди ще, мамочко! — сказав він всьміхнувши ся і поцїлував еї руку.

* * *

І було се знов по довгих роках, коли я в трете питав людий. Панї Гардінґ трудила ся по давному; лише з тою ріжницею, що круг еї дїланя збільшив ся. Але в еї домі мешкав еї син, що вже від кількох років трудив ся в містї яко ученый, яко лїкар, яко чоловіколюбець, яко помічник своеї матери... Знову запитав я одну паню, хто ті двоє перед нами.

— Се доктор Гардінґ зі своєю мамою.

Коли я приніс їй сю відповідь, перебіг еї щоки румянець, і вона пристрастно стиснула рамено своего одинака. Але більше анї слова!

* * *

І ще раз, се вже послїдний раз. Моего приятеля вже не стало. Серед повних сил своего житя, серед своеї плодоносної працї впав він жертвою одного сьмішного випадку. Чому власне мусїв він переходити попри зачату будівлю нового дому, коли на лїво була така велика вулиця? Чому власне мусїв у тій хвилї пошпотати ся високо на риштованю робітник, що нїс цеглу? Чому власне мусїла цегла на его голову впасти?...

Як я здибав ся з материю знову, лежав вже цїлий рік межи сегодня і межи тим вчера. Вона була тиха, глядїла серіозно. Праця над убогими, хорими і покинутими, около яких із подвійною запопадливостию вона заходила ся, помогла їй переболїти ту тяжку втрату. Ба навіть й тодї, коли ми в вечірному сумерку зірвали з его гробу рожу, вона не піддалась свому безмежному жалеви...

І коли ми вертались домів, йшли нам на зустріч чоловіки і жінки з фабричної роботи, поздоровляючи в покорі чорноодїту даму зі смутними, любими очима, то наші очи лучились так, начеб ми побачились після довгих лїт, начеб ми на щось нагадали ся. Вже ненапоминаний, запитав ся я одного робітника:

— Хто є та дама в чорнім?

Робітник зняв свій капелюх і глянув із глубокою пошаною за нею:

То матїр Ганса Гардінґа!

Се була відповідь, яка еї вдоволила. Єї обличе засияло так, як те рожеве сьвітло заходячого сонця над гробом сияло, а в еї красних глубоких очах заблисли дві сльозї.

— Чи думаєш, що він даремно жив?

з одної сторони є корисний для сільского населеня, а з другої сторони усуває ту аномалїю з сільских шкіл, що в час жнив наука відбуває ся фактично лише на папери, бо школи сьвітять порожнечою задля браку дїтий, яких родичі не пускають у школу, а беруть до роботи.

Закон увзглядняє також льокальні відносини і вік дїтий при установлюваню пори денної науки (§§ 59, 60, 61).

Для склоненя родичів, що упрямо не посилають дїтий до школи, дозволяє новий реґулямін школї, наколи кари за непосиланє не помагають, спровадити вмішанє суду опікунчого (§ 67). Се средство мабуть успішнїйше подїлає на посиланє дїтий до школи, як дотеперішні кари. Важний є також роздїл про вихованє шкільне (§ 71), який поручає учителям розбуджувати у дїтий не тілько любов до спільної вітчини себто до держави, але також і любов до своєго народу, та впоювати в дїтий основи національної толєранциї зглядом иньших народностий. Чи школї признано також відповідні средства до осягненя вказаних її цїлий навіть при опорі родичів, покаже практика. Се однак певне, що заведенєм ще острійших кар справі не зараджено би. Длятого треба повитати з вдоволенєм факт, що кар шкільних не заострено, а кару тїлесну і на будуче заборонено. За те поручає новий реґулямін учителям добувати собі довірє населеня через піддержуванє добрих відносин з родичами дїтий, та через уряджуванє спільних вечерів для родичів (§ 120). З другої сторони може учитель надїяти ся на поміч зі сторони властий шкільних, начальника громади, який має власть поліцийну в громадї та суду опікунчого. (§§ 83, 84, 85 і 214).

Що в специяльно устроєних дисциплїнарних клясах, а дальше в заведенях для вихованя, та поправи, для найбільше непоправних дїтий можна буде ужити острійших средств карних, а в разї конечности навіть кари тїлесної, се випливає з цїли і з самої природи річи тих заведень (§ 82).

Що до кляс дисциплїнарних, то призначуванє учеників до них має слїдувати лише в разї дуже важних причин. Рішеня в сїй справі не мож полишати самому учителеви вже з тої самої причини, що на нїм лежала би за велика відвічальність. Для того мусить при такім рішеню співдїлати також суд опікунчий.

В роздїлї про клясифікацию та сьвідоцтва введено скалю нот, що до захованя, пильности і зовнїшної форми, яка доси обовязувала в середних школах, також і в школах народних (§ 87). Для означуваня поступу задержано дотеперішну скалю нот, коли знова в школах мійских від 1903 р. і в сїм напрямі істнує зрівнанє з школами середними (§ 170).

Дїти найнизшого віддїлу будуть від тепер одержувати за I. квартал одну лише пересїчну ноту зі всїх предметів щоб учитель міг за те красше познакомитись із дїтьми. Важне є зарядженє нового розпорядку, яким зносить ся іспити на кінци шкільного курсу, що вже цїлком пережили ся і не мали за собою жадного оправданя.

§ 103 приписує докладний формуляр посьвідчень шкільних, яким їх зрівнано що до зверхного вигляду та правного значіня з сьвідоцтвами, за які фактично посьвідченя доси уважали ся.

Обемистий роздїл закона обговорює справу сил учительских, застановляючи ся систематично на законнїй основі над вимогами зглядом здібностий уряду учительского та над процедурою при іменованю учителїв.

На увагу заслугує також зарядженє, щоб властям шкільним краєвим полишено децизию, чи опорожнене місце при школї жіночій має обсадити ся мужескою, чи жіночою силою учительскою, чим усунено спори, які являли ся при кождім обсаджуваню такого місця. Доси про се децедовано доперва при виборі вже самої особи учителя-(ьки), через що рішали в тій справі дуже часто особисті згляди. Від тепер рішенє в сїй справі западе вже перед розписанєм конкурсу, так що при обсаджуваню прийде лише рішати про гідність кандидата.

Дальше обговорює ся в тім роздїлї строго річево і докладно обовязки учителїв, а за тим обовязки управителїв шкіл. Також докладно з'ясовано становище учителя релїґії супроти прочого перзоналу учительского (§ 129).

§ 130 виключає від удїлюваня науки шкільної госпітантів і шкільних аплїкантів, через що усуне ся лихо вкорінене по богато школах.

В другій главі містять ся всї зарядженя для шкіл мійских, якими они ріжнять ся від прочих народних шкіл. Они відносять ся до назначуваня пляну науки при співдїланю всїх міродайних льокальних чинників, до виняткових условин для піврічних сьвідоцтв і сьвідоцтв відходу, та означують становище директорів і заводових учителїв. Ті приписи навязують до приписів розпорядку мінїстер. з 12. червня 1903 про реорґанїзацию мійскої школи і заключають лише сю зміну, що більше не буде видавати ся повідомлень шкільних, яких місце заступлять в разї потреби витяги з катальоґу, що будуть доручувані родичам.

Плян науки в школах мійских може бути розширений через заведенє надобовязкової науки робіт ручних, господарства та стеноґрафії і писаня на машинї.

При жіночих мійских школах має ся дати ученицям можність брати участь в забавах і занятях огородцїв дїточих. В заведенях, при яких є устроєна шкільна кухня, можуть учениції побирати науку господарства і куховарства.

Новий реґулямін надає учителям мійских шкіл титул „заводових фахових учителїв“ і „господарів кляс“, та признає мійским школам право специяльних конференций.

Про число учеників в поодиноких клясах мійских шкіл, про конечність уладжуваня паралєльок, коли кляси є переповнені, про число сил учительских і обовязки „заводових учителїв“ новий реґулямін нїчого не говорить, бо до сего треба би було зміни законної основи розпорядку.

Трета глава в двох роздїлах обговорює питаня, які відносять ся до приватної і домашної науки. Се в перше порушує ся у нас ті питаня, які доси нормували лише деякі параґрафи державного закона шкільного, та деякі мінїстерскі розпорядки.

Через отсей реґулямін одержують приватні школи вказівки у всїх питанях, в яких перше треба було глядїти на хитку юдикатуру. Замітною є постанова першого роздїлу, яка звільняє віроісповідні школи від примусу удїляти науку релїґії ученикам иньших віроісповідань. Отся постанова основує ся на приписах 4 і 5 §§ закона про відношенє школи до церкви із 25. мая 1868 р., які такий виїмок виправдують. Впрочім мусять удержуючі приватні школи подбати о науку релїґії принятих дїтий. Але також і приватні школи віроісповідні мусять затягати до сьвідоцтв инновіроісповідних дїтий ноти із релїґії, які їм визначить учитель їхньої релїґії із поза тої школи. Через те нормує ся богато спірних точок.

В другім роздїлї про домашну науку видано дуже строгі приписи про надзір над тою наукою, які мабуть будуть в силї виключити всяке надуживанє права вчити дїти дома.

В кінци докладно унормовано річні іспити для дїтий, що учать ся в дома, при чім означено, що ученик на підставі сьвідоцтва з річного іспиту мусить бути принятий в кождій школї публичній до такої кляси, до якої те сьвідоцтво єго управняє. Що до іспитів відходу при мійских школах обовязують приписи мінїстерского розпорядку з 12. червня 1903 року.

Полїтичний перегляд.

Ратифікация японьско-росийского мира. Трактат портсмутский входить вже в житє. В суботу ратифікував єго, тобто підписав мікадо, про що, після умови, посол японьский повідомив сейчас заграничне мінїстерство в Вашинґтонї; звідки знов відомість сю переслано до амбасади американьскої в Петербурзї, яка дальше передала відносний комунїкат рос. мінїстерству справ заграничних. Зратифікував трактат вже і цар, про що переслано сейчас урядовий комунїкат до французского мінїстерства справ заграничних, а відти переслано єго до французскої амбасади в Токіо, яка передала єго японьскому мінїстерству загр. справ. На такий процедєр ратифікациї згодили ся заздалегідь обі сторони. Отже остаточно мир вже заключений, війна фактично закінчилась, японьска маринарка перестає конфіскувати торговельні кораблї з набором до Владивостоку узнаним за контрабанду. Трактат входить в житє від 15. жовтня с. р. Однак сподїють ся, що з місяць мине, нїм обі сторони виміняють в Вашинґтонї підписані документи.

Угорщина. Як звучать послїдні вісти, цїсар здецидував ся реактивувати кабінет Феєрварого, лише з малою зміною, а радше доповненєм кабінету, при чім має ся на ново обсадити теки мін. скарбу і мін. a latere. Як доказ на сю постанову цїсаря подають факт, що цїсар згодив ся вже на полїтичну програму Феєрварого, яка обнимає дуже глибоко в житє суспільно-полїтичне Угорщини врізуючі ся реформи, що мають Угорщину з „шляхоцкої републики“ перемінити в конституцийне королївство оперте на волї кайширших мас народних. Що однак шляхоцка коалїция зашахована в той спосіб, маючи вибирати між своїми дотеперішними жаданями, а допущенєм так далекосяглих реформ, як загальне право виборче, зрезиґнує радше цїлковито з своїх жадань, чим допустить до реформ і погодить ся з короною за всяку цїну — се принайменьше видно з еї захованя в послїдних днях.

Ще раз Бенямінок Репти.

Хоч як нам шкода місця в нашій часописї на те, щоб займати ся так богато такими людьми, як нїкий о. Лаза, все-ж таки містимо надіслану допись, щоб наші читачі побачили его ще й в сьвітлї судових засудів. *(Ред.)*.

В числї 102 „Буковини“ позволив собі о. Гр. Лаза заперечити з надмірною сьмілостию (щоб инакше не виражатись) правдиві факти — і надужив §. 19. зак. прас., називаючи свої безосновні переченя: „простованєм“. Просимо отже помістити наші уваги що до сего цїкавого спростованя, яке є, що зазначуємо з гори, переченєм правдивих фактів, які були поміщені в ч. 96 вашої часописи.

І так безосновно перечить о. Лаза, що не намавляв людий на „велику параду“, бо прецїнь посилав по селї паламаря, щоби люди ішли до Черновець. На се послужимо сьвідками! І до Л. Кушицкого приходив паламар та казав ему дати гроші, бо треба на дорогу до Черновець! І се перечите о. Лаза? Що далї, о. Лаза хотїв скинути епітропів та покласти собі вигідних, — се також правда! Чиж маємо пригадати вам о. Лаза все подрібно? Коли схочете заперечити, то послужимо доказами про тоті Ваші вибори епітропів. Цїкаве є переченє факту, що о. Лаза не задержав собі 22 кор., які дав Л. Кушицкий зі скарбони на контракт. Коли нотар Стрийский зробив даром контракт для церкви, то о. Лаза задержав собі гроші. І тут послужимо доказом! І як ви отче могли писати таке в спростованю? Tabula non rubescit — від встиду, але Ви отче повинні були май уважати!! Чи як? Так само фактом є, що о. Лаза рубав чужі верби в парохіяльнім огородї.

О. Лаза мабуть представляє собі правду трохи инакше, як люди, коли сьміє казати, що не виганяв Л. Кушицкого в кут. Се дїялось прецїнь в церкві, о. Лаза хотїв пімститись на Л. Кушицкім, що упімнув ся о громадске добро, зневажив его і велїв ему серед служби Божої відступити від образів — і йти в кут. Розуміесь, що коли о. Лаза се міг зробити — то може і перечити. На се є сьвідки — але правдомовні, Отче, сьвідки! Отже не перечте. Що до „простованя“ Вашого гокус-покус з кадильницею, де під Вашими руками маґічно зникло 60 кор., то суд сю справу рішив! — І фактом є, що Отцю Лазї дали на кадильницю 80 кор., а він купив за так малу цїну, що суд признав за кадильницю 20 кор. На се лежить перед нами угода судова C. Ѣ. I. 1617/5, де О. Лаза обовязуесь звернути до 28. грудня 1905 суму 60 кор. враз з коштами 8 кор. 32 сот.! І такі люди наражають часопись на те, що мусить містити їх неправди! І як же назвати таке простованє, коли о. Лаза знав що пише і знав свою вину — і сьмів простувати?

Що до виступу о. Данилевича — то лїпше було би Вам, Отче, сего не рушати! І сей факт гідний Вас — а Ви его! Те полагоджуванє так покручене, що всї крім К. Кушицкого — вийшли добре. А в справі иньших „зделок“ о. Лази, коли всего вичисленого ему замало і до ласки „свише“ ще й не доложуть, то пригадуємо ще справу З. Боргуна, який жалував ся на Вас о. Лазо за 20 кор., пригадуємо Вам зовсїм нечудесне зникненє образа з церкви, дошки з колешнї і т. п. І на що се перечити, коли знає ся все надто добре!

Нам прикро, що трафляють ся такі простованя, але коли є такі факти, то і такі простованя можливі... А що до того, що ся допись мала появитись на розказ „мудя“, то знайте Отче, що: Коли в нас стали пастухи вовками, то треба вівцям пасти ся самим! А може Ви хочете довіря і синівскої любови від хлїбороба?... За що-ж? За просьвіту, науку, моралїзацию — чи добрий примір? За ратунок в бідї і оборону перед ворогом? Роздумайте і Ви і иньші!

НОВИНКИ.

Чернівцї, 17. жовтня 1905.

Великий лихварский процес, що потриває кільканайцять днів, розпочав ся вчера перед черновецким судом. Розправу веде сов. судовий др. Мінцер, як вотанти засїдають сов. Іссеческу і Лукасевич і судов. секр. др. Вайсельберґер. Розправу протоколує адв. конц. др. Штадлер. Державну прокураторию заступає субститут держ. прок. др. Іссо-

нескул Ґрекул. На лаві обжалованих засїло шіснайцять осіб, обвинених о лихву, а се: Мендель Ріттберґ із Попорівців, Файґіш Вайсбах із Садаґури, і Сруль Іцик Морґенштерн із Топорівців (всї три обжалувані о злочин лихви), — дальше Самуель Шнїцер фактор при „Spar- und Kreditverein“, тов. зар. з обм. пор. в Садаґурі, Хаім Гехт, бухгальтер, Ляйзор Гехт, пропінатор в Шерівцях горішних, Уріель Гендлер з Ніткова, Ляйбиц Берґман, крамар у Васловівцях, Якоб Мозес Гірш, шинкар в Садаґурі, Файґіш Наґлер, торговельник мукою і директор купецкого щадничого тов. „Union“ в Садаґурі, Пейсах Горовіц із Раранча, Нута Наґлер, купець із Садаґура, Давід Льонер, торговельник дровами в Топорівцях, Герш Зісер в Топорівцях, Сальомон Ітціґ Брандманн — всї сї прочі тринайцять о провину лихви). Обжалуваних боронять адвокати др. Фокшенер, др. Давід, др. Ровслендер, др. Френдель, др. Менчель і др. Рарер. Просторий акт обжалуваня обнимає поверх 200 фактів і вичисляє 150 пошкодованих. До розправи покликано около двіста сьвідків. Отсей процес характерний тим, що в нїм не розбирає ся вчинків поодиноких лихварів, тут маємо до дїла із лихварами, які загадали обходити звісний закон проти лихви через те, що злучили ся в пожичкові товариства, яких суспільно-економічна дїяльність обмежувала ся на лихварскім визиску народу. Теперішна розправа повинна відкрити заслону одну із вічно ятрених ран нашого публичного житя! Не завадить згадати, що садаґурскі лихварі думали добути собі безкарність аґітациєю за Ончулом. Патронат сей хиба не спинить справедливого засуду. Вчера переслухано обжалованих, які солїдарно випирають ся всякої вини. Нинї розпочало ся переслухуване сьвідків.

Черновецкий маґістрат, а руска мова. Що в черновецкім маґістратї дїють ся під управою п. Відмана „дивні дива“, се загально звісна річ. Сей буковиньский миробурець всїх сил добирає, щоб Чернівцям, а за тим і Буковинї надати вигляд провінциї чисто прускої. Що на *такій господарцї зайдів із над* синього Дунаю терпить населене, видно із сего факту: Досї відбувала ся річрічно контроля загального ополченя (Landsturmkontrole) в жовтни від 1-го до 30-го (§ 3. Militärpass). І кождий йшов в якім небудь дни висше згаданого речинця зробити свою повинність супроти військовости. Я сам перед тогід мельдував ся 12/X, а тогід 11/X. Так було до тепер, та не було нарікань, не бубо ніяких буч. А сего року, шеф V-го бюра маґістрату (себто військового) п. Рознер, наперед подїлив резервістів на лїта, в яких були они роджені, назначуючи на кождий майже рік лиш одну днину до мельдованя. Та се не було би гріхом — навпаки, належалоби похвалити пана „рата“ за порядок, який заводить у мельдунках — колиб тільки про се заздалегідь відповідно повідомлено інтересованих. Але тут сталось ось що: Дотичні оповіщеня розлїплено лиш на кілька днїв перед 1 жовтня, та лише в нїмецкій мові, а рускі часописи не дістали тої оповістки до прилюдного оголошеня. І що вийшло з того? Плякати позалїплювано на другу-трету днину иньшими, а резервісти, не знаючи нїчо про зміну дня контролї, всї (меньше більше 400—500 лиш в Чернівцях) підлягли карі. Якжеж такому міщанинови з передмістя знати о тім, коли я сам не знав, що живу в містї — плякат можна легко переочити — і уваги на него не звернути особливо такому, що нїмецкої мови не розуміє. Знаючи здавна о тім, що прийшла пора мельдовати ся, беру дня 9. жовтня с. р. свій Militärpass і йду до V-го департаменту. Тут, на превеликий жаль, чую з усть пана „рата“, що вже за пізно. „Чому“ питаю. — Бо — каже п. „рат“ — сего року не є так, як було, але я подїлив на кляси і то: жовняри роджені в лїтах 64—65, мали мельдувати ся 3-го; в лїтах 66—67 дня 4-го і т. д. Препїнь на се були плякати. „Добре“ кажу, „але не всї розуміють по нїмецки, а з огляду, що найбільше селян є жовняр, повинна була бути в рускій ґазеті оголошена така зміна“. На те пан „рат“ відповів, що не є обовязаний в кождій мові давати оголошеня, а ви — каже — мусите вже кару заплатити. „А так зв. Nachkontroll не буде?“ питаю. — Буде на 16-го і всї будуть карані. Як хочете, можете рекурсувати. Я зрезиґнував із рекурсованя, яке булоб получене із новими видатками на штемплї, тільки зазначив, що таке поступоване властий, які лиш в одній мові оголошують так важну зміну є зовсїм неоправдане і невідповідне — щось подобає на лапку, аби найбільше гроша за кари стягнути. На се не відповів п. „рат“ нїчо, підписав менї дня 9-го „Pass“ і затягнув мене на грошеву кару. Зо мною конець. Але прийшов день 16-го: Nachkontroll. На коритарах 400—500 резервістів, повна канцелярия, перейти не можна. Підняли они бучу, що нїчо не знали про зміну дня контролї, вдерли ся до п. „рата“, вибили шибу, загрозили, що йдуть всї до правительства, кари не будуть невинно платити і т. д. Найже тепер кождий осудить, чи така лапка на кару є оправдана? І хто тут винен? І чи нїхто не спинить дратованя прав населеня і наражуваня на тільки лиха за для чиєїсь забаганки, яка надає ся до Прус, а не до Австриї, де є рівноуправнене всїх мов запоручене основними законами державними.

Резервіст.

Настрій російского духовеньства. Православне духовеньство внутрішних ґуберній рішило при виборах до государственної думи попирати кандидатів партиї конституцийно-демократичної під условієм, що будуть домагати ся в думі 1) введеня виборчого принціпу, розпочинаючи від повітів, 2) відділеня церкви від держави, 3) визначеня духовеньству платнї місто дотеперішних оплат за поодинокі функциї духовні. — Звичайно говорить ся у нас про „темне“ російске православне духовеньство, тимчасом видимо із сих резолюций, що до него й не вмив ся загал нашого буков. духовеньства за малими сьвітлими виїмками, а про наших осоружних сьвячених, реакцийних і безхарактерних поклонників московского кнута нїщо тут і споминати.

Смерть кн. Трубецкого. Смерть князя, який з поміж московских лїбералів визначав ся без сумнїву найширшим полїтичним овидом та особистою відвагою боронити свої переконаня всегда і всюда, викликала не тільки в таборі лїберальної партиї, але ві всїх поступових таборах слушний жаль. Покійний унїверситетский професор, який цїле жите боров ся проти полїцейско-жандармского кнута, закінчив і жите своє на поли борби: Перед кількома днями виїхав він до Петербурга, щоб там запротестувати проти насильств і розбишацтва царскої полїциї. Виголосивши горячу бесїду в сенатї, князь сїв у фотель і закурив папіроску. Нараз зробило ся єму слабо. Присутні кинули ся єму на ратунок, та не вспіли здержати утїкаючого житя. — 15. с. м. перевезено мощі кн. Трубецкого при незвичайнім здвизї народу особливо студентів і робітників на московский дворець, з відки відійшли до Москви. Між численними вінцями на домовинї находив ся також вінець від царя.

Крадіж 9,000.000 Українцїв констатує в „Дїлї“ Іван Нечуя Левицкий. Він пише: Живе в Росиї 32 мілїонів Українцїв ще й з лишкою. Се ми добре знаємо, бо перелїчили їх. А от недавнечко оповіщено в ґазетах, що по перепису з 1897 р. усїх Українцїв в Росиї 22,380.152 або 14 проц. всего населеня імпериї. Де-ж дїлось більше 9 мілїонів нашого народа? Дїло в тому, що по перепису з 1897 р. полїчені тільки Українцї в 10 ґубернїях, завсїгди офіцияльно званих україньскими. І справдї в перелїчцї цїх 10 ґуберній небіжчика Конїсського, надрукованій в свій час в „Лїтературно-науковому Вістникові“, налїчено Українцїв 23 мілїони. Ми налїчили 22 міл. з лишкою, близько до оповіщеного офіцияльно числа. (Решта 320 тисяч напевно записалась „русскимъ языкомъ“, через що сю решту й викинуто з загального числа Українцїв і приписано до Москалїв). Виходить, що офіцияльно оповіщено не все число Українцїв в Росиї, а тільки в 10 ґубернїях. Де-ж дїлись Українцї в половинї люблинської та седлецької ґубернїї, в гродняньскій ґубернїї, в пінському, мозирському та в більшій половинї річицького повіта в міньскій ґубернїї? Де дїлись Українцї в одній третинї курської, в цїлій половинї вороніжської, в двох повітах саратовської, в цїлій ставропільскій, в одній четвертинї Бесарабії, в одній четвертинї донської области, в землї терських козаків, в цїлій семирїченській области Середньої Азиї, в усурийському краю, або в приморській области? Їх розкидано на иньчі народности. Певно гродняньских та міньских Українцїв (півтора мілїона) приписано до Білорусів; люблиньскі й седлецькі Українцї приписані може й до Поляків, а решта безперечно приписана до загального числа Москалїв, котрих налїчено в империї 55 мілїонів, або 44 проц. усього населїння. І тепер ми напевно знаємо, що з цїх 55 мілїонів треба вилїчити найменче 7 мілїонів вороніжських' курських, донських та усяких иньчих Українцїв і прилїчити їх до 22 мілїонів, виказаних в офіцияльній оповісти. Тепер ми напевно можемо сказати, що в російській имперії в 1897 р. було Москалїв 48 мілїонів, а Українцїв 32 мілїонів. Вашим галицьким читальникам не буде нецїкаво знати, що по перепису з 1897 р. в Києві на 248.000 народа записалось польською мовою 16.000, а жидівською 28.000 — хоч католиками записалось 30.000, а між ними 5.000 чужоземських підданих. По перепису з цього року тепер в Києві 332.955 жильцїв, окрім передмістя Деміївки (15 тис. жильцїв), котра й досї не прилїчена до міста і вважаєть ся за село з власною управою.

Приспішене урядованя по скарбових урядах. Щоб прискорити хід полагоджуваня справ по скарбових урядах видав мінїстер скарбу д. 7. жовтня до поодиноких віддїлів мінїстерства скарбу і до всїх підчинених урядів ось такий розпорядок: „В послїдних часах дійшло до мого відома богато скарг і жалоб про повільне полагоджуване справ в округї фінансових урядів, що було получене із неприємностями і шкодами партий. Я сам також переконав ся, що темпо, в якім полагоджує ся справи в скарбовім ресортї є дуже часто без основи незвичайно пиняве. Ізза сего зобовязую отсим начальства всїх урядів і департаментів, щоб через відповідні зарядженя (як вихісновуване урядових годин, відповідний подїл персоналу, упрощене формальностий і т. д.) подбали о як найшвидше полагоджуване службових справ“. Бажати-б тільки, щоб отсей мінїстерский циркуляр не остав тільки на папери.

Осторожно з оружем! Онодї забавляли ся два парубки в Білій Керницї, міряючи із жарту один до другого із револьверів. Нараз револьвер одного з них П. Макарова вистрілив і другий парубок Кирилов упав трупом на місци. Серетский суд арештував мимовільного убійника і веде проти него слїдство.

Зарібки в Прусах. До фабрики паперу потреба сейчас 100 жінок і дївчат. Плата денна 1·50 м., в акордї до 2 марки, хата, опал, сьвітло, кухня з урядженем даром, що тижня 25 фунтів картофель. Всї прочі віктуали достарчає фабрика по низьких цїнах. Крім того треба богато робітників до робіт земних та полевих. По укінченю робіт полевих охочі знайдуть красний заробок при цукроварнях. Мужчини в віцї 18 до 30 р. по копальнях угля і гутах. Проте охочі най скоро зголошують ся до правдивого нашого руского бюра. Адреса: Vermittlungsamt für ruthenische Arbeiter Neuberun a/S. zu Händen Theodors Stadnyk. В дорозї, як на стациї в Осьвенцїмю, не слухати жадних намов. Прибувши де Найберуна зголоситись в сїм бюрі де суть урядники післані від Русинів пп. Стефанович, або Стадник. Се бюро на разї поміщене в готели п. Берлїнера, середина міста великі шиби. Заразом перестеріґаємо наших руских робітників перед визиском аґентів, котрі волочать ся по цїлій Галичинї та підшивають ся під руске бюро та обдирають нарід. Руске правдиве бюро дає завдатки на подорож, лише просимо подати число потребуючих. Наших вп. Отців Духовних та вп. Інтелїґенцию просимо о ласкаве поучене молодшого брата. Всї рускі часописи просимо пару разів повторити се оголошене.

Окрему катедру драматурґії отворено на унїверзитетї в Єнї. На першого еї професора покликано д-ра Г. Дінґера.

Оповістки, именованя і т. п.

Особисті вісти. Дир. краєв. шпиталю прав. сов. др. В. Филипович повернув уже до Чернівцїв. — Сов. двору Пош, наддиректор почтовий виїхав в службових справах до Відня і був учера припятий на авдиєнциї у цїсаря.

З тов. укр. студ. „Січ“ в Чернівцях. Загальні збори товариства відбудуть ся в недїлю, дня 22. жовтня с. р. о годинї 2-ій, $^1/_4$3, $^1/_2$3 з звичайним порядком денним в льокали товариства при ул. Рускій ч. 15. — За Видїл: *Іван Гошовсъкий*, заст. голови, *Сьвятослав Лакуста*, писар.

Отворене „Січи“ в Вербівцях відбуде ся в недїлю дня 22. жовтня 1905 на селескім Кутї в домі п. Івана Сисука із звичайним дневним порядком о 3 годинї по полудни. — За старшину: *Матей Шаленко.*

Із тов. „Зоря“ в Чернівцях. Із днем 15. жовтня перенесло ся товариство „Зоря“ до просторого льокалю на ул. Кучурівскій ч. 22 (дім Вістека). Льокаль товариства отворений що дня від год. 6. вечером, а в недїлї і сьвята через цїлий день.

З Бук. Бояна. Проби Бояна вже почали ся і відбувають ся що пятницї і суботи. Просимо о численну участь. — *Видїл.*

Залучники до часописий. Почтова управа знизила тарифу для надзвичайних залучників до часописий як на примір цїнників, оповіщень, реклям і т. д. Тепер буде виносити цїна від залучників в межах Австриї $^1/_3$ сотика за 10 ґр., $^2/_3$ сот. до 20 ґр., 1 сот. до 30 ґр. від штуки.

Із „Союза Січий“ на Буковинї. Засїдане старшини „Союза Січий“ відбуде ся в суботу д. 21. жовтня о 5 год. по пол. в „Народнім Домі“. На дневнім рядку обговорене курсу пожарництва. — *А. Клим* за ґен. кошового.

Подяка. На шкільну оплату для мого сина, Николая Москалика, ученика I. кл. ґімн. зволили зложити Вп. п. др. В. Дутчак 5 кор., нот. Дрогомирецкий, пос. Василько, др. Т. Галїп, др. Клим і др. Филипович по 2 кор., Ів. Воробкевич, Ів. Борис, Нот. Соневицкий, Харжевский, проф. Шкурган, сов. Зубрицкий, проф. Василь і Николай Івасюк, сов. Калитовский, др. Кобиляньский. Кас. Соневицкий, проф. Артимович, др. Ключенько, Єлена Волян, Ник. Влад, проф. Кобиляньский, о. Костецкий, Ник. Григорович, секр. Коралевич, проф. Кмицикевич, М. Левицкий, дир. Козак, Сарнавский по 1 кор.; Вп. Миколаєнко, панї Маєр, п. Ронґуш по 50 сот., а проф. Петращук 60 сот. За сю щиру поміч моєму синови, складаю вп. жертвователям найсердечнїйшу подяку. *Іван Москалик*, слуга „Народного Дому“ в Чернівцях.

Посмертні вісти.

В Білій Керницї помер в суботу о годинї 10 вечером липованьский митрополит Афаназий Макаров. Похорони відбудуть ся на місци в четвер сего тижня по полуднем.

Із штуки і лїтератури.

Лїтературно-науковий Вістник: Річник VIII. Том XXXII. книжка 10 за жовтень 1905 містить а) в части белетристичній: Бандура. — Артим Хомик: Всесильний доляр. — Надія Кибальчич: Новина. — Стефан Гунущак: Доля жартує (конець). — Андрій Чайківский. З ласки родини. (далї буде). — В. Джорджевич: Женячка Александра з Драґою. З. Короленко: Дивачка. — В. Е. Збаразький: Вибір віршів. — Із мадярских поетів. б) в части науковій: М. Лозиньский: Жидівска социяльна демократия в Галичинї. — О. Вишневский: На переломі (конець першої части). — І. Кревецький: Дещо про панславізм. — І. Франко: По процесї М. Губчака. — В.: Іще раз про слово „піп“. — „Не кидайте бісеру“. — Хронїка і бібліоґрафія.

Селянина, мужицкого орґану Р. У. П. вийшло чч. 31—32 і містить між иньшим нове оповідане В. п. з. „Щасте“.

ПРОСИМО ВІДНОВИТИ ПЕРЕДПЛАТУ.

Видає товариство **„Руска Рада“** в Чернівцях. За редакцию відповідає: Іван Захарко.

З друкарнї товариства „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Захарка.